Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

20. července 2017 *

„Řízení o předběžné otázce – Soudní spolupráce v občanských věcech – Nařízení (ES) č. 44/2001 – Článek 9 odst. 1 – Článek 11 odst. 2 – Soudní příslušnost ve věcech pojištění – Přímá žaloba podaná poškozeným proti pojistiteli – Žaloba zaměstnavatele poškozeného, který je veřejnoprávní institucí a zákonným postupníkem nároků svého zaměstnance, podaná proti pojistiteli zúčastněného vozidla – Postoupení“

Ve věci C-340/16,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko) ze dne 25. května 2016, došlým Soudnímu dvoru dne 16. června 2016, v řízení

Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG

proti

Mutuelles du Mans assurances – MMA IARD SA,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení L. Bay Larsen, předseda senátu, M. Vilaras, J. Malenovský, M. Safjan (zpravodaj) a D. Šváby, soudci,

generální advokát: M. Bobek,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG H. H. Toriserem, Rechtsanwalt,

– za **Mutuelles du Mans assurances – MMA** IARD SA M. Angererem, Rechtsanwalt,

– za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s F. Di Matteem, avvocato dello Stato,

– za Evropskou komisi M. Heller a M. Wilderspinem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 18. května 2017,

* Jednací jazyk: němčina.

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42) ve spojení s čl. 11 odst. 2 tohoto nařízení.

2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG (dále jen „KABEG“), veřejnoprávní institucí se sídlem v Klagenfurtu am Wörthersee (Rakousko), která provozuje zdravotnická zařízení, a Mutuelles du Mans assurances – MMA IARD SA (dále jen „MMA IARD“), pojišťovnou se sídlem ve Francii, ve věci návrhu na náhradu škody podaného KABEG, která jí vznikla na základě pokračujícího vyplácení platu jednomu z jejích zaměstnanců během období dočasné pracovní neschopnosti, jež následovala po dopravní nehodě, k níž došlo v Itálii a jejímiž účastníky byli tento zaměstnanec a motorové vozidlo, které bylo kryto pojištěním občanskoprávní odpovědnosti uzavřeným u MMA IARD.

Právní rámec

Unijní právo

Nařízení č. 44/2001

3 Body 11 až 13 odůvodnění nařízení č. 44/2001 zněly:

„(11) Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná [příslušnost na tomto základě musí být dána vždy], kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska [hraničního určovatele]. Sídlo právnické osoby musí být v nařízení samostatně vymezeno tak, aby společná pravidla byla přehlednější a zamezilo se sporům o příslušnost.

(12) Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti.

(13) Pokud se týče pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv, měla by být slabší strana chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmům příznivější než obecná pravidla.“

4 Pravidla pro určení příslušnosti upravená nařízením č. 44/2001 se nacházela v jeho kapitole II, která byla tvořena články 2 až 31.

5 Článek 2 odst. 1 tohoto nařízení, který byl součástí oddílu 1 uvedené kapitoly II, nadepsaného „Obecná ustanovení“, zněl následovně:

„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

6 Článek 3 odst. 1 uvedeného nařízení, který se nacházel v témže oddílu 1, stanovil:

„Osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 této kapitoly.“

7 Oddíl 3 kapitoly II téhož nařízení byl nadepsán „Příslušnost ve věcech pojištění“. Obsahoval články 8 až 14 nařízení č. 44/2001.

8 Článek 8 tohoto nařízení zněl:

„Ve věcech pojištění se příslušnost určuje podle tohoto oddílu, aniž jsou dotčeny článek 4 a čl. 5 bod 5.“

9 Článek 9 odst. 1 uvedeného nařízení stanovil:

„Pojistitel, který má bydliště v některém členském státě, může být žalován:

a) u soudů členského státu, v němž má bydliště, nebo

b) v jiném členském státě v případě žaloby podané pojistníkem, pojištěným nebo oprávněnou osobou u soudu místa bydliště žalobce […]

[…]“

10 Článek 10 téhož nařízení zněl následovně:

„Ve věcech pojištění odpovědnosti nebo pojištění nemovitostí může být pojistitel kromě toho žalován u soudu místa, v němž nastala škodná událost. Totéž platí, jsou-li v téže pojistné smlouvě pojištěny a stejnou škodní událostí postiženy movité věci i nemovitosti.“

11 Článek 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 stanovil:

„Na žalobu, kterou poškozený podává přímo proti pojistiteli, se použijí články 8, 9 a 10, je-li taková přímá žaloba přípustná.“

12 Nařízení č. 44/2001 bylo zrušeno článkem 80 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1). Na základě čl. 81 druhého pododstavce nařízení č. 1215/2012 se však toto nařízení použije až ode dne 10. ledna 2015.

Směrnice 2009/103/ES

13 Článek 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (Úř. věst. 2009, L 263, s. 11), nadepsaný „Povinné pojištění vozidel“, stanoví:

„Každý členský stát přijme s přihlédnutím k článku 5 veškerá vhodná opatření, aby zajistil, že občanskoprávní odpovědnost z provozu vozidel, která mají obvyklé stanoviště na jeho území, je kryta pojištěním.

Rozsah pojistné odpovědnosti a podmínky pojistného krytí se určí na základě opatření uvedených v prvním pododstavci.

Každý členský stát je povinen přijmout veškerá vhodná opatření, aby pojistná smlouva kryla také:

a) podle právních předpisů platných v ostatních členských státech jakoukoli věcnou škodu nebo škodu na zdraví způsobenou na území těchto států;

b) jakoukoli věcnou škodu nebo škodu na zdraví, kterou utrpí státní příslušníci členských států během přímé cesty mezi dvěma územími, na něž se vztahuje Smlouva, neexistuje-li národní kancelář pojistitelů odpovědná za území, kterým projíždějí; v tom případě je věcná škoda nebo škoda na zdraví kryta podle právních předpisů o povinném pojištění platných v členském státě, na jehož území má vozidlo obvyklé stanoviště.

Pojištění uvedené v prvním pododstavci musí povinně zahrnovat jak věcné škody, tak škody na zdraví.“

14 Článek 18 této směrnice, nadepsaný „Přímý nárok“, zní:

„Členské státy zajistí, aby poškození v důsledku nehod způsobených vozidlem krytým pojištěním podle článku 3 měli přímý nárok vůči pojišťovně pojišťující osoby [osobu], která odpovídá za škodu, pro případ občanskoprávní odpovědnosti.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

15 Účastníky dopravní nehody, ke které došlo v Itálii dne 26. března 2011, byli jakožto cyklista zaměstnanec KABEG s bydlištěm v Rakousku a motorové vozidlo kryté pojištěním občanskoprávní odpovědnosti sjednaným u MMA IARD. Uvedený zaměstnanec utrpěl následkem této nehody různá zranění.

16 KABEG podala k Landesgericht Klagenfurt (zemský soud v Klagenfurtu, Rakousko) návrh, aby byla MMA IARD uložena náhrada škody ve výši 15 505,64 eura spolu s úroky a náklady řízení. KABEG uvedla, že svému zaměstnanci, který je poškozeným v dopravní nehodě, vyplácela plat po dobu pracovní neschopnosti, v které se ocitl následkem této nehody. Z toho důvodu na ni přešel nárok tohoto zaměstnance na náhradu škody ve výši uvedené částky.

17 KABEG má za to, že místní příslušnost Landesgericht Klagenfurt (zemský soud v Klagenfurtu) je založena na čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 ve spojení s čl. 11 odst. 2 tohoto nařízení. KABEG kromě toho tvrdí, že u téhož soudu je projednávána žaloba podaná souběžně jejím zaměstnancem, v jejímž rámci již soud svoji příslušnost potvrdil.

18 MMA IARD vznesla námitku nepříslušnosti, přičemž uvedla, že oddíl 3 kapitoly II uvedeného nařízení stanoví vlastní systém pro řešení sporů o určení příslušnosti v oblasti pojištění. Podle bodu 13 odůvodnění téhož nařízení je cílem zvláštních pravidel pro určení příslušnosti, která jsou upravena v tomto oddíle, ochrana slabší strany. KABEG jakožto zaměstnavatel si podle názoru MMA IARD nemůže tuto ochranu nárokovat.

19 Landesgericht Klagenfurt (zemský soud v Klagenfurtu) tuto námitku nepříslušnosti zamítl s odůvodněním, že KABEG, na kterou pouze přešel nárok jejího zaměstnance, se může dovolávat čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 ve spojení s čl. 11 odst. 2 tohoto nařízení, jelikož taková právnická osoba bude bez ohledu na svou velikost slabší stranou ve sporu s pojišťovnou.

20 MMA IARD podala proti tomuto rozhodnutí odvolání k Oberlandesgeright Graz (vrchní zemský soud ve Štýrském Hradci, Rakousko), který tím, že vyhověl námitce nepřípustnosti, toto rozhodnutí změnil a žalobu zamítl. Tento soud mimo jiné uvedl, že odkaz v čl. 11 odst. 2 uvedeného nařízení na čl. 9

odst. 1 písm. b) téhož nařízení přiznává poškozenému, fyzické osobě nebo právnické osobě, právo žalovat pojistitele u příslušného soudu členského státu, na jehož území má poškozený bydliště nebo sídlo. Kromě toho pod pojem „poškozený“ spadají jak přímí poškození, tak nepřímí poškození.

21 Podle uvedeného soudu nicméně toto právo nepřísluší každému poškozenému. K určení, zda je poškozený v postavení, aby se mohl tohoto práva dovolávat, je v tomto ohledu třeba určit, zda je poškozený „hospodářsky slabší a právně méně zkušený“ než pojistitel občanskoprávní odpovědnosti. U veřejnoprávní instituce, jako je KABEG, která provozuje pět nemocnic, tomu tak není.

22 KABEG podal k Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko) opravný prostředek „Revision“, kterým se dovolává toho, že se na ni vztahuje čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 ve spojení s čl. 11 odst. 2 tohoto nařízení.

23 Podle názoru tohoto soudu vyvstává otázka, zda v případě, kdy se má za to, že žalobce nepotřebuje ochranu, může být jeho žaloba kvalifikována jako žaloba „ve věci pojištění“ ve smyslu článku 8 uvedeného nařízení.

24 Dále se předkládající soud zamýšlí nad tím, na základě jakých kritérií lze určit, že se jedná o nerovné postavení zákonného postupníka nároků poškozeného vůči pojistiteli občanskoprávní odpovědnosti jakožto podnikateli.

25 Za těchto podmínek se Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Jedná se v případě žaloby tuzemského zaměstnavatele na náhradu škody, která mu byla způsobena přímo z důvodu pokračujícího vyplácení platu jeho zaměstnanci s bydlištěm v tuzemsku, o žalobu ‚ve věci pojištění‘ ve smyslu článku 8 nařízení č. 44/2001, když:
   a) zaměstnanec byl zraněn při dopravní nehodě, ke které došlo v členském státě (v Itálii),
   b) žaloba směřuje proti osobě usazené v dalším členském státě (ve Francii), která je pojistitelem občanskoprávní odpovědnosti z provozu vozidla, jež způsobilo škodu, a
   c) zaměstnavatel je zřízen jako veřejnoprávní instituce s právní subjektivitou?

2) V případě kladné odpovědi na první otázku:

Musí být čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 ve spojení s čl. 11 odst. 2 uvedeného nařízení vykládán v tom smyslu, že zaměstnavatel, který pokračoval ve vyplácení platu, může jakožto ‚poškozený‘ žalovat pojistitele občanskoprávní odpovědnosti z provozu vozidla, jež způsobilo škodu, u soudu místa sídla zaměstnavatele, pokud je taková přímá žaloba přípustná?“

K předběžným otázkám

26 Podstatou otázek předkládajícího soudu, které je třeba posoudit společně, je, zda čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 ve spojení s čl. 11 odst. 2 tohoto nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že zaměstnavatel usazený v prvním členském státě, který pokračoval ve vyplácení platu svému zaměstnanci v době jeho nepřítomnosti v důsledku dopravní nehody a na něhož přešel nárok tohoto zaměstnance vůči společnosti, která je pojistitelem občanskoprávní odpovědnosti z provozu vozidla, jež se zúčastnilo této dopravní nehody, a která má sídlo v druhém členském státě, může jakožto „poškozený“ ve smyslu posledně uvedeného ustanovení podat žalobu proti této pojišťovně k soudům prvního členského státu, pokud je přímá žaloba přípustná.

27 V tomto ohledu je třeba připomenout, že uvedené nařízení v oddíle 3 kapitoly II zavádí samostatný systém rozdělení soudní příslušnosti ve věcech pojištění (rozsudek ze dne 12. května 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, bod 29).

28 Obdobně jako u věcí týkajících se zaměstnanců a spotřebitelů, a jak vyplývá z bodu 13 odůvodnění nařízení č. 44/2001, je žaloba ve věci pojištění charakterizována určitou nerovnováhou stran (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. května 2005, GIE Réunion européenne a další, C-77/04, EU:C:2005:327, bod 22), k jejíž nápravě směřují ustanovení tohoto oddílu tím, že slabší strana je chráněna prostřednictvím pravidel pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmům příznivější než obecná pravidla (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. září 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, bod 40).

29 Otázky předkládajícího soudu týkající se kvalifikace zaměstnavatele, který je zákonným postupníkem nároků poškozeného, jakožto „slabší strany“ vycházejí z konstatování učiněného Soudním dvorem, že instituci sociálního pojištění, která je zákonným postupníkem nároků bezprostředně poškozeného v dopravní nehodě, nelze takto kvalifikovat, i když právní nástupce bezprostředně poškozeného, například jeho dědic, toto postavení slabší strany mít může (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. září 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, body 42 a 44).

30 V této souvislosti předkládající soud uvádí, že za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, by možnost zaměstnavatele, na kterého přešly nároky jeho zaměstnance, žalovat pojistitele občanskoprávní odpovědnosti z provozu vozidla, jež způsobilo škodu, u soudů členského státu, v němž má zaměstnavatel sídlo, zajišťovala soudržnost pravidel pro určení příslušnosti, a tedy jejich předvídatelnost, jakož i řádný výkon spravedlnosti.

31 V projednávaném případě je proto třeba zkoumat otázku, zda zaměstnavatel, na kterého přešly nároky bezprostředně poškozené osoby, spadá pod pojem „poškozený“ ve smyslu čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001.

32 Jak přitom uvedl generální advokát v bodě 47 svého stanoviska, je pojetí pojmu „slabší strana“ v rámci nařízení č. 44/2001 širší ve věci pojištění než ve věcech smluv uzavřených spotřebiteli nebo ve věcech individuálních pracovních smluv.

33 Je třeba rovněž připomenout, že Soudní dvůr rozhodl, že účelem odkazu učiněného v čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 je doplnit do seznamu žalobců obsaženého v čl. 9 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení osoby, kterým vznikla újma, aniž je okruh těchto osob omezen na osoby, kterým vznikla újma bezprostředně (rozsudky ze dne 13. prosince 2007, FBTO Schadeverzekeringen, C-463/06, EU:C:2007:792, bod 26, a ze dne 17. září 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, bod 27).

34 Jak kromě toho uvedl předkládající soud ve svém předkládacím rozhodnutí, posuzovat v každém jednotlivém případě otázku, zda lze zaměstnavatele pokračujícího ve vyplácení platu považovat za „slabší stranu“, aby mohl spadat pod pojem „poškozený“ ve smyslu čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001, by znamenalo riziko právní nejistoty a bylo by v rozporu s cílem uvedeného nařízení, který je uveden v bodě 11 odůvodnění tohoto nařízení, a sice že pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná.

35 Je tedy třeba mít za to, že na základě čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 se mohou zaměstnavatelé, na které přešly nároky jejich zaměstnanců na náhradu škody, jakožto osoby, kterým byla způsobena škoda, dovolávat zvláštních pravidel příslušnosti stanovených v článcích 8 až 10 tohoto nařízení bez ohledu na svoji velikost a právní formu.

36 Zaměstnavatel, na kterého přešly nároky jeho zaměstnance na základě pokračujícího vyplácení platu tomuto zaměstnanci po dobu jeho pracovní neschopnosti a který z téhož důvodu podal žalobu na náhradu škody, již utrpěl zaměstnanec, může být považován za slabší stranu než pojistitel, kterého žaloval, a tudíž za osobou, která požívá možnosti podat tuto žalobu k soudům členského státu, v němž má sídlo.

37 Z toho vyplývá, že zaměstnavatel, na kterého přešly nároky jeho zaměstnance – poškozeného z dopravní nehody, jemuž nadále vyplácel plat, může jakožto „poškozený“ žalovat pojistitele vozidla zúčastněného na této nehodě u soudů členského státu, v kterém má sídlo, pokud je přímá žaloba přípustná.

38 V tomto posledním ohledu je třeba uvést, že na základě článku 18 směrnice 2009/103 členské státy zajistí, aby poškození v důsledku nehod způsobených vozidlem krytým pojištěním občanskoprávní odpovědnosti měli přímý nárok vůči pojišťovně pojišťující osobu, která odpovídá za škodu, pro případ občanskoprávní odpovědnosti.

39 Z výše uvedeného vyplývá, že čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 ve spojení s čl. 11 odst. 2 tohoto nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že zaměstnavatel usazený v prvním členském státě, který pokračoval ve vyplácení platu svému zaměstnanci v době jeho nepřítomnosti v důsledku dopravní nehody a na něhož přešly nároky tohoto zaměstnance vůči společnosti, která je pojistitelem občanskoprávní odpovědnosti z provozu vozidla, jež se účastnilo této dopravní nehody, a která má sídlo v druhém členském státě, může jakožto „poškozený“ ve smyslu posledně uvedeného ustanovení podat žalobu proti této pojišťovně k soudům prvního členského státu, pokud je přímá žaloba přípustná.

K nákladům řízení

40 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 9 odst. 1 písm. b) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ve spojení s čl. 11 odst. 2 tohoto nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že zaměstnavatel usazený v prvním členském státě, který pokračoval ve vyplácení platu svému zaměstnanci v době jeho nepřítomnosti v důsledku dopravní nehody a na něhož přešly nároky tohoto zaměstnance vůči společnosti, která je pojistitelem občanskoprávní odpovědnosti z provozu vozidla, jež se účastnilo této dopravní nehody, a která má sídlo v druhém členském státě, může jakožto „poškozený“ ve smyslu posledně uvedeného ustanovení podat žalobu proti této pojišťovně k soudům prvního členského státu, pokud je přímá žaloba přípustná.

Podpisy.